

Злочин і кара (виклад змісту)

Федір Достоевський

Частина 1

Розділ 1

"На початку липня, у надзвичайно жаркий час, під вечір один молодий чоловік вийшов із своєї комірчини, яку наймав від мешканців в С-му провулку, на вулицю і повільно, ніби в нерішучості, відправився до К-ну мосту".

Він уникає зустрічей із квартирної господинею, через великий борг. "Не те щоб він був такий боягузливий і забитий, але з деякого часу він був у дратівливому і напруженому стані, схожому на іпохондрію... Він був задавлений бідністю".

Молодий чоловік розмірковує про якусь намічену їм справу ("Хіба я здатний на це?").

"Він був чудово гарний собою, з прекрасними темними очима, зростом вище середнього, тонкий і стрункий", але настільки погано одягнений, що в таких лахміттях іншій людині соромно було б вийти на вулицю.

Він іде "робити пробу своїй справі", і через це дуже хвилюється. Підходить до будинку, який "стояв весь у дрібних квартирах і заселений був всякими промисловцями". Піднімаючись сходами, він відчуває страх і думає про те, як би він себе відчував, "якщо б і справді як-небудь сталося до самої справи дійти".

Він дзвонить у двері, і йому відкриває "крихітна суха старушка, років шістдесяти, з гострими і злими очима, з маленьким гострим носом. Біляве, мало посивіле волосся її було жирно змащене маслом. На її тонкій і довгій шиї, схожій на курячу ногу, було наверхнено якесь ганчір'я, а на плечах, незважаючи на спеку, бовталася вся скуйовджена і пожовкла хутряна кофта".

Молодий чоловік нагадує, що він Раскольников, студент, який приходив уже місяцем раніше. Він входить до кімнати, обставленої старими меблями, і говорить, що приніс заклад, показує старий срібний годинник, обіцяє принести днями ще штучку, бере гроші та йде.

Раскольников терзає себе думками про те, що задумане їм "брудно, капосно, гидко". У буфеті він п'є пиво, і його сумніви розсіюються.

Розділ 2

Раскольников зазвичай уникав суспільства, але в буфеті він розмовляє з людиною "років вже за п'ятдесят, середнього зросту і щільної статури, з сивиною і з великою лисиною, з набряклим від постійного пияцтва жовтим, навіть зеленкуватим обличчям і з припухлими повіками, через які сяяли крихітні оченята". У ньому "був і глузд і розум".

Він представляється Раскольникову так: "Перебуваю титулярним радником, Мармеладов". Той повідомляє у відповідь, що вчиться. Мармеладов говорить йому, що "бідність не порок, це істина": "Знаю я, що і пияцтво чеснота, і це тим паче. Але злидні,

шановний пане, злидні – порок. У бідності ви ще зберігаєте своє благородство вроджених почуттів, у злиднях ж ніколи і ніхто. За злидні навіть не палицею виганяють, а мітлою вимітають з компанії людської, щоб тим образливіше було, і справедливо, бо в злиднях я перший сам готовий ображати себе". Розповідає про дружину, яку звать Катериною Іванівною. Вона "дама хоч і великодушна, але несправедлива". З першим чоловіком, який був офіцером, вона втекла, не отримавши батьківського благословення. Чоловік її бив, любив грати в карти. Вона народила трьох дітей, а коли чоловік помер, Катерина Іванівна від безвихідності пішла вдруге заміж за Мармеладова. Вона постійно в роботі, але "з грудьми слабкими і до сухот схильними". Мармеладов був чиновником, але потім втратив місце. Він був також одружений, і у нього є дочка Соня. Щоб хоч якось підтримати себе і сім'ю, Соня змушена була піти на панель. Живе вона на квартирі у кравця Капернауова, чие сімейство "недорікувате". Мармеладов вкрав у дружини ключ від скрині та забрав гроші, на які і пив ось уже шостий день поспіль.

Родіон Раскольников відводить його додому, де зустрічає Катерину Іванівну. Це була "жахливо схудла жінка, тонка, досить висока й струнка, ще з прекрасним темно-русявим волоссям. Очі її блищали як у лихоманці, але погляд був різкий і нерухомий, і хворобливе враження робило це сухотне та схвильоване обличчя". Діти її знаходилися в кімнаті: дівчинка років шести сидючи спала на підлозі, хлопчик плакав у кутку, а тоненька дівчинка років дев'яти докоряла йому.

Відбувається скандал через гроші, які Мармеладов пропив. Йдучи, Раскольников дістає з кишені "скільки довелося мідних грошей", і залишає на віконці.

По дорозі Раскольников думає: "Ай да Соня! Яку криницю, проте ж, зуміли викопати! і користуються!".

Розділ 3

Вранці Раскольников "з ненавистю" розглядає свою комірку. "Це була крихітна клітинка, кроків в шість завдовжки, мала найжалюгідніший вигляд зі своїми жовтенькими, запорошеними і всюди відсталими від стіни шпалерами, і до того низька, що трохи високій людині ставало в ній моторошно, і все здавалося, що ось-ось стукнешся макітрою об стелю. Меблі відповідали приміщенню".

Господиня вже "два тижні як перестала йому відпускати харчі". Кухарка Настя приносить чай і повідомляє, що господиня хоче заявити на нього в поліцію. Дівчина також приносить лист від матері.

З листа Раскольников дізнається, що його мати просить у нього пробачення за те, що не змогла вислати грошей. Він дізнається, що його сестра, Дуня, яка працювала в панів Свидригайлових гувернанткою, ось уже півтора місяця вдома. Як виявилось, Свидригайлов, який "давно вже набув до Дуні пристрасть", став схилити дівчину до любовного зв'язку. Цю розмова ненавмисно підслухала дружина Свидригайлова, Марфа Петрівна, яка звинуватила у трагедії Дуню і, вигнавши її, поширила плітки по всьому повіту.

З цієї причини знайомі воліли не мати більше ніяких відносин з Раскольниковими. Однак Свидригайлов "одумався і розкався" та надав Марфі Петрівні повні й очевидні

докази невинуватості гувернантки.

Марфа Петрівна розповіла про це знайомим, і відразу ж відношення до Раскольникових змінилося. Ця історія сприяла тому, що Петро Петрович Лужин, людина ділова та завжди зайнята, посватався до Дуні, а "це дівчина тверда, розсудлива, терпляча і великодушна, хоча і з палким серцем". Любові між ними немає, але Дуня "за борг поставить собі скласти щастя чоловіка". Одружитися Лужин хотів на чесній дівчині, яка не має приданого, "яка вже випробувала тяжке становище; тому, як пояснив він, що чоловік нічим не повинен бути зобов'язаний своїй дружині, а набагато краще, якщо дружина вважає чоловіка за свого благодійника".

У майбутньому він збирається відкрити в Петербурзі публічну адвокатську контору, і мати сподівається, що Лужин зможе допомогти Родіону. З цієї причини вона і збирається приїхати до Петербурга, де незабаром Лужин одружується з його сестрою. Обіцяє прислати йому тридцять п'ять рублів.

Розділ 4

Раскольников усвідомлює, що сестра, щоб допомогти йому, її брату, продає себе. Він має намір перешкодити цьому шлюбу та гнівається на Лужина. Розмірковуючи сам із собою, перебираючи кожен рядок листа, Раскольников зауважує: "Лужинська чистота все одно що і Сонечкіна чистота, а може бути, навіть і гірше, тому що у вас, Дунечка, все-таки на надлишок комфорту розрахунок, а там просто-запросто до голодної смерті справа йде!".

Він не може прийняти жертви своєї сестри та довго мучить себе питаннями, які "були не нові, не раптові, а старі, наболілі, давніші". Він хоче сісти і шукає лавку, але тут раптом бачить на бульварі п'яну дівчину-підлітка, яку, очевидно, напоївши, збезчестили і вигнали. Вона падає на лавку. "Перед ним було надзвичайно молоденьке личко, років шістнадцяти, навіть, може бути, тільки п'ятнадцяти, — маленьке, гарненьке, але начебто припухле". З'являється пан, який приміряється до дівчини, але йому заважає Раскольников. "Пан цей був років тридцяти, щільний, жирний, кров з молоком, з рожевими губами і з вусиками і дуже елегантно вдягнений".

Раскольников накидається на нього з кулаками. Городовий, що стояв неподалік, теж втручається в бійку, а потім, отримавши від Раскольникова гроші, відвозить дівчину додому. Родіон Раскольников, розмірковуючи про те, що очікує цю дівчинку в майбутньому, приходить до розуміння, що її доля чекає багатьох.

Після цієї перепалки він прямує до свого друга Разумихина, який "був один з його колишніх товаришів по університету". Раскольников займався наполегливо, ні з ким не спілкувався і не брав участі ні в яких заходах, Разумихин же, "високий, худий, завжди зле виголений, чорнявий", "був надзвичайно веселий і товариський хлопець, добрий до простоти. Втім, під цією простотою таїлися і глибина, і гідність". Його всі любили. Він не надавав значення життєвим труднощів, "був дуже бідний і рішуче сам, один, утримував себе, добуваючи кой-якими роботами гроші". Траплялося, що взимку він не топив у кімнаті і стверджував, що в холоді краще спиться. Зараз він тимчасово не вчився, але поспішав поправити справи, щоб продовжити навчання. Місяця два тому

приятелі бачилися на вулиці, але не турбували один одного спілкуванням.

Розділ 5

Разумихин обіцяв допомогти Раскольникову "уроки дістати". Сам не розуміючи, навіщо він тягнеться до приятеля, Раскольников, вирішує: "Після того піду, коли вже те буде скінчено і коли все по-новому піде", коли раптом ловить себе на думці, що думає всерйоз про намічений план, думає як про справу, яку повинен довести до кінця. Він іде світ за очі.

Через деякий час заходить до харчевні та випиває чарку горілки. Пройшовши по вулиці декілька кроків, зупиняється "в повній знемозі" і засинає в кущах, не дійшовши до дому.

Прокинувшись весь у поту, Раскольников запитує себе: чи здатний він на вбивство? Ще вчора він робив "пробу" і зрозумів – не здатний. Він готовий відректися від своєї "проклятої мрії" та відчуває себе вільним.

Прямуючи додому, зустрічає Єлизавету Іванівну, молодшу сестру "тієї самої старої Олени Іванівни, лихварки, у якої вчора був". Раскольников чує, що її завтра запрошують в гості, і стара "залишиться вдома одна", усвідомлює, що "немає у нього більше ні свободи розуму, ні волі і що все раптом вирішено остаточно".

Розділ 6

У тому, що Єлизавету запросили в гості, не було нічого незвичайного, вона торгувала жіночими речами, які скуповувала у "приїжджих збіднівших" сімейств, а також "брала комісії, ходила по справах і мала велику практику, бо була дуже чесна і завжди говорила крайню ціну".

Студент Покорев, їдучи, дав адресу старої Раскольникову, "на випадок, якщо б йому довелося щось закласти". Місяця півтора тому він відніс туди колечко, яке подарувала йому сестра при розставанні. До старої він з першого погляду відчув "непереборну відразу" і, взявши два "квиточка", попрямував до шинку.

Зайшовши до шинку, Раскольников ненароком почув розмову офіцера і студента про стару-лихварку та Єлизавету. На думку студента, стара – "славна жінка", оскільки "у неї завжди можна грошей дістати": "Багата, як жид, може відразу п'ять тисяч видати. Наших багато у ній перебувало. Тільки стерво жахлива". Студент розповідає, що Єлизавету стара тримає в "повному поневоленні". Після смерті баби Єлизавета не повинна нічого отримати, так як все відписане монастирю. Студент сказав, що без всякого зазору совісті вбив би і пограбував "прокляту бабу", адже стільки людей пропадає, а тим часом "тисячу добрих справ і починань можна поправити на старухині гроші". Офіцер зауважив, що вона "не варта жити", але "тут природа", і задав студенту запитання: "А вб'єш ти сам стару чи ні?" "Звісно, ні! – Відповів студент. – Я для справедливості. Не в мені тут і справа".

Раскольников, хвилюючись, усвідомлює, що в його голові "тільки що народилися такі ж точно думки" про вбивство заради вищої справедливості, як і у незнайомого студента.

Повернувшись додому, на ранок Раскольников готується до вбивства. Для цього він

пришиває під пальто ремінну петлю, щоб закріпити сокиру, потім загортає в папір деревинку із залізякою – майструє імітацію "застави" для відволікання уваги старої. Не знайшовши сокири на кухні, Раскольников вкрав сокиру з двірницької. По дорозі до старої, він розуміє, що страх покинув його.

Розділ 7

Події розгортаються дуже швидко. Раскольников налякує стару тим, що тягне двері до себе, тому що боявся, що вона закриє її. Він прямує до кімнати, де віддає старій приготований "заклад". Скориставшись тим, що лихварка відійшла до вікна розглядати "заклад" і "стала до нього задом", Раскольников дістає сокиру. "Руки його були страшенно слабкі; самому йому чулося, як вони, з кожною миттю, все більше німіли і дерев'яніли. Він боявся, що випустить і упусти сокиру і раптом голова його ніби закрутилася ". Він б'є бабу по голові обухом.

Переконавшись, що стара мертва, він акуратно дістає з її кишені ключі та починає збирати усі коштовності. Несподівано з'являється Єлизавета, і Раскольников кидається на неї з сокирою та вбиває. Після цього страх опановує ім. З кожною хвилиною в ньому росте відраза до того, що він зробив. На кухні він змиває сліди крові з рук і сокири, з чобіт.

Раптом хтось дзвонить у двері, але Раскольников не відчиняє. За дверима помічають, що вона закрита на гачок, зсередини, підозрюють, що щось трапилося. Двоє з тих, хто прийшов спускаються вниз, щоб покликати двірника. Один залишається у двері, але потім теж спускається. У цей момент Родіон Раскольников вибігає з квартири, спускається сходами і ховається в квартирі, де йде ремонт. Коли люди піднімаються до старої-лихварки, Раскольников біжить з місця злочину.

Дома йому потрібно непомітно покласти сокиру назад. Оскільки двірника не видно, Раскольников кладе сокиру на колишнє місце. Він повертається в кімнату і, не роздягаючись, кидається на диван, де лежить у забутті. "Якби хтось увійшов тоді в кімнату, він би негайно ж схопився і закричав. Клаптики і уривки якихось думок так і бурніли в його голові; але він жодної не міг схопити, на жодній не міг зупинитися, незважаючи навіть на зусилля..."

Частина 2

Розділ 1

Перша думка, яка з'являється у Раскольникова, коли він прокидається, – про те що він "збожеволіє". Його морозить. Він підбігає до віконця і оглядає себе, щоб перевірити, чи немає якихось доказів. Побачивши, що бахрома на панталонах забруднена кров'ю, він відрізає її. Вкрадені речі ховає в дірку під папір. Зауважує, знявши чобіт, що кінчик його носка в крові. Після цього ще кілька разів усе перевіряє, але потім падає на диван і засинає.

Прокидається від стуку в двері. З'являється двірник з порядком в поліцію. Раскольников не здогадується, з якої причини його викликають. Вирішує, що його таким чином хочуть заманити в пастку. Він має намір зізнатися, якщо у нього запитують про вбивство.

У ділянці писець відправляє його до "письмоводителя". Той повідомляє Раскольникову, що його викликали у справі про стягнення грошей квартирної господинею. Раскольников пояснює свою ситуацію: хотів одружитися з донькою квартирної хазяйки, витрачав, надавав векселів; коли хазяйська донька померла від тифу, її мати стала вимагати повернути кошти.

В ділянці говорять про вбивство старої лихварки. Через це Раскольников неприємний, а прийшовши до тями, каже, що погано себе почуває. Опинившись на вулиці, мучиться думкою про те, що його підозрюють.

Розділ 2

Переконавшись у тому, що в кімнаті у нього не було обшуку, Раскольников бере вкрадені речі і "навантажує ними кишені". Він прямує на набережну Катерининського каналу, щоб позбутися від усього цього, але відмовляється від цього наміру, оскільки "там можуть помітити". Йде до Неви. Виходячи на площу з В-го проспекту, зауважує вхід у двір і ховає під каменем награвовані речі, навіть не подивившись, скільки грошей було в гаманці, заради якого "всі муки прийняв і на таку підлу, бридку справу свідомо пішов". Все, що йому зустрічається по дорозі, здається йому ненависним.

Приходить до Разумихина, який зауважує, що Родіон хворий і марить. Раскольников хоче піти, але Разумихин зупиняє його і пропонує допомогу. Відмовившись, Раскольников все ж таки йде. На набережній він мало не потрапляє під коляску, за що кучер б'є його батогом по спині.

Дома лягає спати. Марить. Йому здається, що Ілля Петрович б'є квартирну господарку, а та голосно кричить. Розплющивши очі, бачить перед собою куховарку Настасію, яка принесла йому тарілку супу. Запитує, за що били господиню. Кухарка каже, що ніхто її не бив, а це кров у ньому кричить. Раскольников впадає в безпам'ятство.

Розділ 3

Коли на четвертий день Раскольников прокинувся, біля ліжка його стояли Настасья і молодий хлопець в жупані, з борідкою, який "з вигляду схожий на артільника". З дверей визирала господиня, яка "була соромлива і з тягарем переносила розмови і пояснення, їй було років сорок, і була вона товста і жирна, чорноброва і чорноока, добра від товстоти і від лінощів; і собою навіть дуже гарненька".

Входить Разумихин. Хлопець у жупані й справді виявляється артільником від купця Шелопаєва. Артільник повідомляє, що через їхню контору на ім'я Раскольникова прийшли гроші від матері, і віддає йому 35 рублів. Разумихин розповідає Раскольникову, що його оглядав Зосімов і сказав, що нічого серйозного. Він віддає Родіону позиковий лист, на що Раскольников запитує в нього, про що він говорив у маренні. Той відповідає, що бурмотів щось про сережки, ланцюжки, про двірника, про Іллю Петровича, і чомусь дуже цікавився носком та бахромою від панталонів. Разумихин бере десять рублів і йде, пообіцявши повернутися через годину.

Оглянувши кімнату і переконавшись, що все, що він ховав, залишилося на місці, Раскольников знову засинає.

Розділ 4

Щоб оглянути хворого Раскольников, приходить студент-медик на прізвище Зосімов, "високий і жирний чоловік, з гладковиголеним обличчям, з білявими прямим волоссям, в окулярах і з великим золотим перснем на припухлому від жиру пальці. Було йому років двадцять сім. Усі його знали та знаходили його людиною важкою, але говорили, що свою справу знає".

Заходить розмова про вбивство старої, через що Раскольников відвертається до стіни, оскільки відчуває, що у нього німіють руки і ноги. Разумихин між тим повідомляє, що за підозрою у вбивстві вже заарештований красильник Миколай, а Коха і Пестрякова, яких затримали раніше, відпустили. Миколай кілька днів поспіль пив, а потім приніс утримувачу шинка Душкину футляр з золотими сережками, який він, за його словами, "на панелі підняв". Випивши пару стаканчиків і взявши здачу з одного рубля, Миколай втік. Його затримали після ретельних розшуків на заїжджому дворі, де він хотів п'яний повіситися в сараї. Миколай божиться, що не вбивав, що сережки знайшов за дверима на тому поверсі, де вони фарбували.

Зосімов і Разумихин намагаються відновити картину вбивства, бо сумніваються, що затриманий справжній вбивця.

Розділ 5

Приходить Петро Петрович Лужин, "немолодих уже років, манірний, ставний, з обережністю і буркотливо фізіономією", і, оглянувши "тісну і низьку морську каюту" Раскольникова, повідомляє, що приїжджають його сестра і мати.

"У загальному вигляді Петра Петровича вражало щось особливе. По-перше, було видно і навіть занадто помітно, що Петро Петрович посилено поспішив скористатися кількома днями в столиці, щоб встигнути причепуритися в очікуванні нареченої, що, втім, було вельми невинно і дозволено". Лужин шкодує, що застав Раскольникова в такому стані та повідомляє, що його сестра і мати тимчасово зупиняться в номерах купця Юшина, він відшукав їм квартиру, але тимчасово і сам живе в номерах пані Ліппевехзель у квартирі знайомого, Андрія Семеновича Лебезятникова.

Лужин міркує про прогрес, який рухається особистим інтересом. Але потім мова знову заходить про вбивство. Зосімов повідомляє, що допитують тих, хто приносив старій речі. Петро Петрович міркує про причини зростання злочинності, через що вони з Раскольниковим сваряться.

Зосімов і Разумихн, вийшовши з кімнати Раскольникова, помічають, що він ні на що не реагує, "крім одного пункту, від якого з себе виходить – вбивство".

Розділ 6

Залишившись наодинці, Раскольников одягається в речі, куплені Разумихиним, і йде ніким не помічений блукати вулицями. Він упевнений, що додому вже не повернеться, бо з колишнім життям потрібно покінчити, він "не хоче так жити". Йому хочеться поговорити з ким-небудь, але нікому до нього немає діла. Дорогою його турбують думки про те, кого засудили до страти: нехай на високій скелі над океаном, нехай на маленькому майданчику, на якій містяться лише дві ноги, але тільки б жити.

У трактирі читає газети він зустрічається з Заметовим, який знаходився в ділянці під час непритомності Раскольникова і після відвідував його під час хвороби, вони починають говорити про вбивство. "Нерухоме і серйозне обличчя Раскольникова перетворилося в одну мить, і раптом він залився знову тим же нервовим сміхом, як допіру, як ніби сам абсолютно не в силах був стримати себе. І в одну мить пригадалося йому до надзвичайної ясності відчуття, коли він стояв за дверима, з сокирою". Помітивши це, Заметов зауважує, що він "або божевільний, або...".

Раскольников міркує про фальшивомонетників, а потім, коли розмова повертається до вбивства, каже, як би він вчинив на місці вбивці: сховав би в глухому місці під каменем вкрадені речі і не діставав би їх пару років. Заметов знову називає його божевільним. Раптом Раскольников запитує: "А що, якщо це я стару і Єлизавету вбив?", а потім йде. На ганку стикається з Разумихиним, який запрошує його на новосілля. Раскольников хоче, щоб його залишили в спокої, так як він не може одужати через те, що його постійно дратують.

На мосту Раскольников бачить жінку, яка кидається вниз, дивиться, як її витягують. Думає про самогубство.

Він зупиняється біля "того" будинку, в якому не був з "того" вечора. Він з цікавістю оглядає драбину, зауважує, що квартира, в якій був ремонт, замкнені. У квартирі, де сталося вбивство, обклеюють стіни новими шпалерами. "Раскольникову це чомусь страшенно не сподобалося; він дивився на ці нові шпалери вороже, точно шкода було, що все так змінили". Спустившись сходами, Раскольников прямує до виходу, де зустрічає кілька людей, серед яких двірник, який запитує в нього, навіщо він прийшов. "Дивитися", - відповідає Раскольников. Двірник та інші вирішують, що не варто з ним зв'язуватися, і женуть геть.

Розділ 7

Раскольников бачить натовп, який оточив тільки що розчавленого кіньми людину. Барська коляска стоїть посеред вулиці, і кучер голосить, що кричав, мовляв, йому остерегтися, але він був п'яний. Раскольников дізнається в нещасному Мармеладова. Він просить покликати доктора і каже, що знає, де живе Мармеладов. Розчавленого несуть додому, він при смерті. Лікар, оглянувши Мармеладова, каже, що той ось-ось помре, тому священник сповідує вмираючого, а потім причащає його.

З'являється Соня, "теж в лахмітті; наряд її був копійчаний, але завітчаний по вуличному, під смак і правила, що склалися в своєму особливому світі, з яскраво і ганьбою видатного метою". Вона "була малого зросту, років вісімнадцяти, худенька, але досить гарненька блондинка, з чудовими блакитними очима". Перед смертю Мармеладов просить вибачення у дочки та помирає на руках у неї. Раскольников дає Катерині Іванівні двадцять п'ять карбованців і йде.

Заходить до Разумихина. Той проводить його додому і під час бесіди зізнається, що Заметов та Ілля Петрович підозрювали Раскольника у вбивстві, але тепер вони каються у цьому. Додає, що слідчий, Порфирій Петрович, хоче познайомитися з ним. Раскольников каже, що бачив, як померла одна людина, і що він віддав усі гроші його

вдові.

Підійшовши до будинку, вони помічають у вікні світло. У кімнаті Раскольников чекають мати і сестра. Побачивши його, вони радісно кидаються до нього, але Родіон втрачає свідомість.

Частина 3

Розділ 1

Прийшовши до тями, Раскольников просить Пульхерию Олександрівну, яка мала намір залишитися ночувати біля сина, повернутися туди, де вони з Дунею зупинилися, а Разумихин обіцяє, що побуде з ним.

Раскольников розповідає сестрі і матері, з якими не бачився три роки, що вигнав Лужина. Він просить сестру не виходити заміж за цю людину, тому що не хоче від неї такої жертви. Мати і сестра в розгубленості. Разумихин їм обіцяє, що все владнає, після цього він проводить обох дам до їх номерів.

Дуня каже матері, що "на нього можна покластися". Вона "була чудово гарна собою – висока, дивно струнка, сильна, самовпевнена, – що висловлювалося у всякому жесті її і що, втім, анітрохи не забирало у її рухів м'якості і граціозності. Обличчям вона була схожа на брата, але її навіть можна було назвати красунею. Волосся у неї були темно-русяве, трохи світліше, ніж у брата; очі майже чорні, блискучі, горді і в той же час іноді, хвилинами, незвичайно добрі. Вона була бліда, але не болісно бліда; обличчя її сяяло свіжістю і здоров'ям. Рот у неї був трохи малий, нижня ж губка, свіжа і червона, трохи видавалася вперед".

Мати її виглядала молодше своїх сорока трьох років. "Волосся її вже починало сивіти і рідшати, маленькі променисті зморшки вже давно з'явилися біля очей, щоки впали і висохли від турботи і горя, і все-таки це обличчя було прекрасно. Це був портрет Дунечкіного обличчя, тільки двадцять років потому". Разумихин приводить до жінок Зосімова, який розповідає їм про стан Раскольникова, після цього вони обидва йдуть.

Розділ 2

Вранці Разумихин розуміє, що "з ним сталося щось небуденне, що він прийняв у себе одне, досі зовсім невідоме йому враження і несхоже на всі колишні". Він боїться думати про вчорашню зустрічі з родичками Раскольникова, так як був п'яний і допустив багато недозволеного. Він бачиться з Зосимовим, який дорікає йому в тому, що він багато базікає.

Після цього Разумихин направляється в номери Бакалєєва, де зупинилися дами. Пульхерія Олександрівна розпитує його про свого сина. "Півтора року я Родіона знаю: похмурий, похмурий, гордовитий і гордий, – розповідає Разумихин, – останнім часом недовірливий і іпохондрик. Великодушний і добрий. Почуттів своїх не любить висловлювати і скоріше жорстокість зробить, ніж словами висловить серце. Іноді, втім, зовсім не іпохондрик, а просто холодний і байдужий до усього, право, точно в ньому два протилежні характеру по черзі змінюються. Жахливо іноді неговіркий! Все йому ніколи, все йому заважають, а сам лежить, нічого не робить. Чи не глузливий, і не

тому, щоб гостроти не вистачало, а точно часу в нього на такі дрібниці не вистачає. Чи не дослуховує, що говорять. Ніколи не цікавиться тим, чим всі в дану хвилину цікавляться. Жахливо високо себе цінує і, здається, не без деякого права на те".

Вони говорять про те, як Раскольников хотів було одружитися, та весілля через смерть нареченої не відбулося. Пульхерія Олександрівна розповідає, що вони вранці отримали записку від Лужина, який вчора повинен був їх зустріти на вокзалі, але надіслав лакея, сказавши, що прийде вранці наступного дня. Лужин не прийшов, як обіцяв, а прислав записку, в якій наполягає на тому, щоб "при загальному побаченні" Родіон Романович "вже не був присутній", а також доводить до їх відома, що Раскольников віддав усі гроші, які йому передала матір, дочці п'яниці, якого карета задавила.

Разумихин радить вчинити так, як вирішила Авдотья Романівна, на думку якої необхідно, щоб Родіон прийшов до них у вісім годин. Разом з Разумихиним дами направляються до Раскольнікова. Піднімаючись сходами, вони бачать, що двері господині відчинені і звідти хтось спостерігає. Як тільки вони дорівнюють з дверима, вони раптом зачиняються.

Розділ 3

Жінки входять до кімнати, де їх зустрічає Зосімов. Раскольников привів себе в порядок і виглядав майже здоровим, "тільки був дуже блідий, неуважний і похмурий. Зовні він був схожий як би на поранену людину: брови його були зрушені, губи стиснуті, погляд збуджений". Зосімов зауважує, що з приходом рідних у нього з'явилася "важка прихована рішучість перенести годину-другу тортур, яких не можна вже уникнути... Він бачив потім, як майже кожне слово розмови точно доторкалося до якої-небудь рани його пацієнта, але в той же час він і здивувався як Родіон стримував свої емоції".

Зосімов каже Раскольникову, що одужання залежить тільки від нього самого, що йому потрібно продовжувати навчання в університеті, так як "праця і твердо поставлена перед собою мета" дуже б могли йому допомогти. Раскольников намагається заспокоїти матір, говорить їй, що збирався до них прийти, але "плаття затримало", так як воно було в крові одного чиновника, який помер і дружина якого отримала від нього всі гроші, що прислала йому мати. І додає при цьому: "Я, втім, права не мав ніякого, зізнаюся, особливо знаючи, як вам самим ці гроші дісталися. Щоб допомагати, треба спочатку право таке мати".

Родіон згадує про свою любов до хазяйської доньки, яка завжди була хвора, любила жебракам подавати і мріяла про монастирі. Мати порівнює квартиру сина з труною і зауважує, що через неї він став таким меланхоліком. Дуня, намагаючись виправдатися перед братом, каже, що заміж вона виходить насамперед заради себе самої.

Раскольников читає лист Лужина, який йому показують сестра і мати, і зауважує, що Лужин "безграмотно пише". Авдотья Романівна заступається за нього: "Петро Петрович і не приховує, що вчився на мідні гроші, і навіть хвалився тим, що сам собі дорогу проклав". Дуня просить брата прийти ввечері до них, а також запрошує і

Разумихина.

Розділ 4

До кімнати входить Соня Мармеладова. "Тепер це була скромно і навіть бідно одягнена дівчина, дуже ще молоденька, майже схожа на дівчинку, із скромними і пристойними манерами, з ясним, але ніби трохи заляканим обличчям. На ній було дуже простеньке домашнє платтячко, на голові старий, колишнього фасону капелюшок; в руках була парасолька".

Раскольников "раптом побачив, що це принижена істота до того вже принижена, що йому раптом стало шкода". Дівчина каже, що Катерина Іванівна послала її запросити Раскольникова на поминки. Він обіцяє прийти.

Пульхерія Олександрівна з дочкою не спускають очей з дівчини, але, коли вони йдуть, прощається з нею лише Авдотья Романівна. На вулиці мати каже дочці, що вона схожа на брата не обличчям, а душею: "обидва ви меланхоліки, обидва похмурі й запальні, обидва зарозумілі й обоє великодушні". Дунечка заспокоює матір, яка турбується про те, як пройде сьогоднішній вечір. Пульхерія Олександрівна зізнається, що боїться Соні.

Раскольников в розмові з Разумихиним зауважує, що у старій в заставі перебував його срібний годинник, який перейшов до нього від батька, а також колечко, яке йому подарувала сестра. Він хоче забрати ці речі. Разумихин радить звернутися з цим до слідчого, Порфирія Петровича.

Раскольников проводить Соню до кута, бере її адресу і обіцяє зайти. Залишившись одна, вона відчуває в собі щось нове. "Цілий новий світ невідомо і смутно зійшов в її душу". Соня боїться, що Раскольников побачить її убогу кімнату.

За Сонею стежить чоловік. "Це був чоловік років п'ятдесяти, росту вище середнього, огрядний, з широкими і крутими плечима, що надавало йому кілька сутулуватий вид. Був він чепурний і комфортно одягнений і дивився ставним паном. У руках його була красива тростина, якою він постукував, з кожним кроком, по тротуару, а руки були в свіжих рукавичках. Широке обличчя його було досить приємно, і колір обличчя був свіжий, не петербурзький. Волосся його, дуже ще густе, було зовсім біляве і трохи хіба з сивиною, а широка, густа борода, що спускалася лопатою, була ще світліше головного волосся. Очі його були блакитні і дивилися холодно, пильно і вдумливо; губи червоні ї". Він слідить за нею і, з'ясувавши, де вона живе, радіє тому, що вони сусіди.

По дорозі до Порфирія Петровича Разумихин помітно хвилюється. Раскольников дражнить його, голосно сміється. Саме так, зі сміхом, входить він до Порфирія Петровича.

Розділ 5

Раскольников подає руку Порфирію Петровичу, а Разумихин, махнувши рукою, випадково перекидає склянку чаю і, сконфузившись, відходить до вікна. У кутку сидить на стільці Заметов, який дивиться на Раскольникова "з якимось замішанням".

"Порфирій Петрович був по-домашньому, в халаті, у вельми чистій білизні і в

стоптаних туфлях. Це був чоловік років тридцяти п'яти, зростом нижче середнього, повний і навіть з черевцем, виголений, без вусів і без бакенбард, з щільно вистриженими волоссям на великій круглій голові, якимось особливо опукло закругленою на потилиці. Пухке, кругле і трохи кирпате обличчя його було кольору хворого, темно-жовтого, але досить бадьоре і навіть глузливе. Воно було б навіть і добро-задушливе, якби не заважав вираз очей, з якимось рідким водянистим блиском, прикритих майже білими, моргаючими, точно підморгуючи комусь, віями. Погляд цих очей якимось дивно не гармоніював з усією фігурою, який мав у собі навіть щось бабине, і надавав їй щось набагато серйозніше, ніж з першого погляду можна було від неї очікувати".

Раскольников впевнений, що Порфирій Петрович знає про нього все. Він говорить про свої віддані у заставу речі та чує, що їх знайшли загорнутими в один папірець, на якій було написано олівцем його ім'я і число місяця, коли лихварка їх отримала. Порфирій Петрович зауважує, що вже всі заставники відомі й що він чекав тільки приходу Раскольникова.

Виникає суперечка про сутність і причини злочинів. Слідчий згадує про статтю Раскольникова під назвою "Про злочин", яка вийшла в "Періодичній мові" два місяці тому. Раскольников дивується, звідки слідчий дізнався про автора, адже вона "буквою підписана". Відповідь послідувала негайно: від редактора. Порфирій Петрович нагадує Раскольникову, що згідно з його статті "акт виконання злочину супроводжується завжди хворобою", а всі люди "розділяються на "звичайних " і "незвичайних". Раскольников пояснює, що, на його думку, "все не те що великі, а й трохи з колії виходячі люди, тобто трохи навіть здатні сказати що-небудь новеньке", повинні бути злочинцями. Будь-які жертви і злочини можуть бути виправдані величчю мети, заради якої вони відбувалися. Звичайна людина не здатна вести себе так, як той, хто "право має". Незвичайних людей народжується вкрай мало, їх народження має бути визначено законом природи, але він ще невідомий. Звичайний же не піде до кінця, почне каятися.

Разумихин в жаху від почутого, від того, що теорія Раскольникова дозволяє "кров по совісті проливати". Слідчий задає Раскольникову питання: чи зважився би він сам на вбивство "для рятування всього людства". Раскольников відповідає, що ні Магометом, ні Наполеоном себе ні вважає. "Хто ж у нас на Русі себе Наполеоном тепер не вважає?" - усміхається слідчий.

Раскольников цікавиться, чи будуть його допитувати офіційно, на що Порфирій Петрович відповідає, що "поки це зовсім не потрібно". Слідчий запитує Раскольникова, в котрій годині він був у будинку, де сталося вбивство, і чи бачив він двох красильників на другому поверсі. Раскольников, не підозрюючи, в чому полягає пастка, каже, що був там у восьмій годині, але красильників не бачив. Разумихин кричить, що Раскольников за три дні до вбивства був у будинку, а фарбарі фарбували в день вбивства. Порфирій Петрович просить вибачення за те, що переплутав дати. Разумихин і Раскольников виходять на вулицю дуже похмурі та задумливі...

Розділ 6

Дорогою Раскольников і Разумихин обговорюють зустріч у Порфирія Петровича.

Раскольников каже, що у слідчого немає фактів, щоб звинувачувати його у вбивстві, а Разумихин обурюється тим, що все це виглядає "образливо". Раскольников розуміє, що Порфирій "зовсім не такий дурний". "Під смак входжу в інших пунктах!" – думає він.

Коли вони підходять до номерів Бакалєєва, Раскольников велить Разумихину піднятися до його сестри і матері, а сам поспішає додому, так як йому раптом здалося, що в дірі, куди він сховав старухині речі відразу ж після вбивства, могло що-небудь залишитися.

Не знайшовши нічого, виходить і бачить міщанина, який розмовляє про нього з двірником. Родіон цікавиться, що тому потрібно. Міщанин йде, а Раскольников біжить слідом, задаючи йому все те ж питання. Той кидає йому в обличчя: "Вбивця!" і йде не обертаючись.

Родіон повертається до своєї комірчини, де лежить з півгодини, а коли чує, що до нього піднімається Разумихин, прикидається сплячим, і той, ледь заглянувши в кімнату, йде. Він починає розмірковувати, відчуваючи свою фізичну слабкість: "Баба була тільки хвороба! Я переступити скоріше хотів... Я не людину вбив, я принцип вбив! Принцип-то я і вбив, а переступити-то не переступив, на цьому боці залишився... Тільки й зумів, що вбити. Та й то не зумів, виявляється...", приходить до висновку, що є "тремтячою твариною", так як замислюється про правильність того, що вчинив.

Родіон бачить сон. Він на вулиці, де багато людей. На тротуарі людина махає йому рукою. У ньому він впізнає міщанина, який повертається і повільно віддаляється. Раскольников йде за ним, піднімається сходами, які здається йому знайомими. Впізнає квартиру, де бачив працівників. Міщанин, очевидно, десь причаївся. Раскольников входить в квартиру. На стільці в куточку сидить старенька, яку він б'є сокирою по голові кілька разів. Стара сміється. Його долає сказ, він з усієї сили б'є і б'є стару по голові, але та лише того пущі регоче. У квартирі повно людей, які спостерігають за подіями і нічого не кажуть, чекають чогось. Він хоче крикнути, але прокидається. У його кімнаті чоловік. Раскольников запитує, що йому потрібно, на що той представляється – це Аркадій Іванович Свидригайлов.

Частина 4

Розділ 1

Поки Раскольников думає, чи не спить він, його гість пояснює, що прийшов познайомитися, і просить його допомогти йому "в одному ділі", яке прямо стосується інтересу Дуні. Свидригайлов намагається довести, що неправда це, що він у своєму будинку переслідував безневинну дівчину, тому що він здатний на глибокі почуття. Раскольников хоче, щоб непроханий гість пішов, але той має намір виговоритися.

Раскольников вислуховує Свидригайлова, який вважає себе невинним у смерті дружини. У юності Свидригайлов був шулером, гуляв, а потім набрав боргів, за які його посадили у в'язницю. Марфа Петрівна викупила його за "тридцять тисяч срібняків". Протягом семи років вони жили в селі, нікуди не виїжджаючи. На іменини дружина подарувала йому документ про ці 30 тисяч, виписаний на чуже ім'я, а також значну суму грошей.

Він зізнається, що вже три рази після смерті дружини бачив привида, на що Раскольников пропонує йому сходити до лікаря. Свидригайлов припускає, що "привиди — це, так би мовити, клаптики та уривки інших світів, їх початок. Здоровій людині, зрозуміло, їх немає чого бачити, тому що здорова людина є найбільш земна людина, а стало бути, повинна жити тутешнім життям, для повноти і для порядку. Ну, а трохи захворів, трохи порушився нормальний земний порядок в організмі, негайно і починає позначатися можливість іншого світу, і чим більше хворий, тим і зіткнень з іншим світом більше, так що, коли помре зовсім людина, то прямо і перейде в інший світ".

Він говорить про те, що Авдотья Романівна не повинна виходити заміж, що він збирається сам зробити їй пропозицію. Пропонує своє сприяння у розладі весілля Дуні з Лужиным, готовий запропонувати Авдотї Романівні десять тисяч рублів, які йому не потрібні. Саме з причини того, що його дружина "зготувала" цей союз, він з нею посварився. Марфа Петрівна також у своєму заповіті вказала, щоб Дуні передали три тисячі рублів. Просить Раскольникова, щоб він влаштував йому зустріч із сестрою. Після цього йде і стикається в дверях із Разумихиним.

Розділ 2

Дорогою до Бакалєєва Разумихин цікавиться, хто у Раскольникова був. Родіон пояснює, що це Свидригайлов, людина "дуже дивна", яка "на щось зважилась", і зауважує, що від нього потрібно оберегати Дуню. Разумихин зізнається, що заходив до Порфирія, хотів викликати його на розмову, але нічого не вийшло.

У коридорі вони стикаються з Лужиным, так що в кімнату входять втрьох. Мати і Лужин розмовляють про Свидригайлова, якого Петро Петрович називає "найбільш розбещеною та загиблою в пороках людиною з усіх подібного роду людей". Лужин каже, що Марфа Петрівна згадувала, що її чоловік був знайомий з якоюсь Рессліх, дрібною лихваркою, вона жила з глухонімою чотирнадцятирічною родичкою, яка повісилася на горищі. За доносом іншої німкені, дівчина наклала на себе руки, бо Свидригайлов поглумився над нею, і тільки завдяки старанням і грошам Марфи Петрівни її чоловікові вдалося уникнути покарання.

Із слів Лужина стає відомо, що слугу Філіпа Свидригайлов також довів до самогубства. Дуня заперечує, свідчить, що той повадився зі слугами добре. Раскольников повідомляє, що години півтори тому до нього приходив Свидригайлов, який хоче зустрітися з Дунею, щоб зробити їй вигідну пропозицію, і що за заповітом Марфи Петрівни Дуні покладається три тисячі рублів.

Лужин зауважує, що його вимога не виконана, а тому про серйозні справи він говорити при Раскольникові не буде. Дуня говорить йому, що має намір зробити вибір між Лужиным і братом і дуже боїться помилитися. На думку Лужина, "любов до майбутнього чоловіка, повинна перевищувати любов до брата".

Родіон і Лужин з'ясовують стосунки. Лужин каже Дуні, що якщо він зараз піде, то не повернеться ніколи, але Раскольников виганяє його. Спускаючись сходами, Петро Петрович все ще уявляє, що справа "ще, можливо, зовсім не втрачена і, що стосується дам, навіть "вельми поправима".

Розділ 3

"Петро Петрович, пробившись із нікчемності, болісно звик милуватися собою, високо цінував свій розум і здібності та навіть іноді, наодинці, милувався своїм обличчям у дзеркалі. Але понад усе на світі любив і цінував він, здобуті працею і всякими засобами, свої гроші: вони рівняли його з усім, що було вище його". Він хотів одружитися на бідній дівчині, щоб панувати над нею. Красива і розумна дружина допомогла б йому зробити кар'єру.

Після відходу Лужина Пульхерія Олександрівна і Дунечка радіють розриву з Петром Петровичем. Разумихин і зовсім у захваті. Раскольников передає присутнім свою розмову з Свидригайловим. Дуня цікавиться думкою брата, бо їй здається, що з Свидригайловим потрібно зустрітися. У голові Разумихина вже крутяться плани щодо його майбутнього з Дунею. Він каже, що на гроші, які дістануться дівчині, і на його тисячу він зможе зайнятися книговидавництвом. Дуня підтримує ідеї Разумихина, тим паче Раскольников також схвально про них висловлюється.

Будучи не в силах позбутися думок про вбивство, Раскольников йде, помітивши на прощання, що, можливо, ця їхня зустріч стане останньою. Дуня називає його "бездушним, злісним егоїстом". Родіон чекає Разумихина в коридорі, а потім просить, щоб той не залишав його матір і сестру. "З хвилину вони дивилися один на одного мовчки. Разумихин все життя пам'ятав цю хвилину. Пильний погляд Раскольникова ніби посилювався з кожною миттю, торкався його душі та свідомості.

Раптом Разумихин здригнувся. Щось дивне ніби пройшло між ними, якась ідея прослизнула, як ніби натяк; щось жахливе, потворне і раптом зрозуміле з обох сторін, Разумихин зблід, як мрець".

Розділ 4

Раскольников приходить до Соні, що жила в убогій кімнатці, яка "була схожа як ніби на сарай, мала вигляд неправильного чотирикутника". Меблів майже не було: ліжка, стіл та два плетених стільця, простого дерева комод. "Бідність була видима".

Родіон вибачається, що заявився так пізно. Він прийшов сказати "одне слово", тому що, можливо, вони більше не побачаться. Соня говорить, що їй здалося, що вона бачила батька на вулиці, зізнається, що любить Катерину Іванівну, яка, на її думку, "чиста": "Вона так вірить, що в усьому справедливість повинна бути, і хоч мучте її, а вона несправедливого не зробить".

Господиня має намір її з дітьми виставити з квартири. Соня говорить, що Катерина Іванівна плаче, зовсім збожеволіла від горя, все говорить, що поїде до свого місто, де відкриє пансіон для шляхетних дівчат, фантазує про майбутнє "прекрасне життя".

Катерина Іванівна хвора на сухоти і скоро помре. Раскольников "з жорсткою усмішкою" говорить, що, якщо Соня раптом захворіє, дівчаткам доведеться піти її ж доріжкою. Вона заперечує: "Бог такого жаху не допустить!"

Родіон кидається по кімнаті, а потім підходить до Соні і, нахилившись, цілує її ногу. Дівчина відскакує від нього. "Я не тобі вклонився, я всьому стражданню людському вклонився", - говорить Раскольников і називає її грішницею, яка "даремно умертвила і

зрадила себе". Він запитує Соню, чому вона не кінчає життя самогубством, на що та каже, що її рідні пропадуть без неї. Він думає, що в неї є три дороги: "кинутися в канаву, потрапити до божевільні, або, нарешті, кинутися в розпусту, одурманюючи розум і вбиваючи серце".

Соня молиться Богу, і на комоді у неї Євангеліє, яке їй подарувала Єлизавета, сестра вбитої старої. З'ясовується, що вони були подругами.

Раскольников просить почитати з Євангелія про воскресіння Лазаря. Соня, відшукавши потрібне місце в книзі, читає, але замовкає. Раскольников розуміє, що їй важко "викривати все своє. Він зрозумів, що почуття ці дійсно як би становили справжню і вже давню, можливо, таємницю її". Соня, пересиливши себе, починає читати з перервами. "Вона наближалася до слова про велике і нечуване диво, і почуття великого торжества охопило її". Вона подумала, що і Раскольников зараз почує його і увірує.

Родіон зізнається, що кинув рідних, пропонує Соні: "Підемо разом. Я прийшов до тебе. Ми разом прокляті, разом і підемо!". Він пояснює їй, що вона йому потрібна, що вона "теж переступила, змогла переступити": "Ти на себе руки наклала, ти загубила життя! Ти могла б жити духом і розумом, а кінчити на Сінній, але ти витримати не можеш і, якщо залишишся одна, зійдеш з розуму, як і я. Ти вже й тепер як схиблена; стало бути, нам разом іти, по одній дорозі! Підемо!".

Соня не знає, що й думати. Раскольников каже: "Після зрозумієш... Свобода і влада, а головне влада! Над усією тремтячою твариною і над усім мурашником!". Він додає, що завтра прийде до неї і назве ім'я вбивці, так як вибрав її. Йде.

Усю ніч Соня марить.

Свидригайлов підслухав усю їхню розмову, причаївшись у сусідній кімнаті за дверима.

Розділ 5

Вранці Родіон Раскольников входить до відділення пристава слідчих справ і просить, щоб його прийняв Порфирій Петрович. "Усього жахливіше було для нього зустрітися з цією людиною знову: він ненавидів його без міри, нескінченно, і навіть боявся своєю ненавистю як-небудь виявити себе".

Під час бесіди з Порфирієм Петровичем Раскольников відчуває, як поступово в ньому нарастає злість. Він каже, що прийшов для допитів, що поспішає на похорон до роздавленого кінями чиновника. Він явно нервує, а Порфирій Петрович, навпаки, спокійний, підморгує йому час від часу, усміхається. Порфирій Петрович пояснює Раскольникову, чому у них так довго не починається бесіда: якщо два взаємоповажаючи один одного людини сходяться, то протягом півгодини не можуть знайти теми для розмови, оскільки "клякнуть один перед одним, сидять і взаємно конфузяться".

Він проникає в психологію Раскольникова, той розуміє, що він підозрюваний. Порфирій Петрович побічно звинувачує Родіона. Він каже, що вбивця тимчасово на волі, але він від нього нікуди не втече: "Бачили метелика перед свічкою? Ну, так от він

все буде, все буде близько мене, як близько свічки, кружляти; свобода не мила стане, стане замислюватися, заплутуватися, сам себе колом заплутає, як в мережах, затривожить себе на смерть!".

Після чергового монологу Порфирія Петровича Раскольников говорить йому, що переконався в тому, що його підозрюють у скоєнні злочину, і заявляє: "Якщо маєте право мене законно переслідувати, то переслідуйте; заарештувати, то арештуйте. Але сміятися собі в очі і мучити себе я не дозволю". Порфирій Петрович говорить йому, що знає про те, як він ходив квартиру наймати пізно ввечері, як у дзвіночок дзвонив, про кров цікавився. Він зауважує, що Разумихин, який недавно намагався у нього т-інше вивідати, "занадто вже добра людина для цього", розповідає "хворобливий випадок" з практики, а потім запитує Раскольникова, чи не хоче він побачити "сюрпризик", який у нього сидить під замком. Родіон готовий зустрітися з ким завгодно.

Розділ 6

За дверима чується шум. У кабінеті з'являється блідий чоловік, вигляд якого був дивний. "Він дивився прямо перед собою, але як би нікого не бачив. У очах його виблискувала рішучість, але в той же час смертельна блідість покривала обличчя його, точно його привели на страту. Зовсім побілілі губи його злегка здригалися. Він був ще дуже молодий, одягнений як простолюдин, зросту середнього, худорлявий, з волоссям, обстриженим в гурток, з тонкими, як би сухими рисами обличчя". Це заарештований красильник Микола, який тут же зізнається, що це він убив стару і її сестру.

Порфирій Петрович з'ясовує обставини злочину. Згадавши про Раскольникова, він прощається з ним, натякаючи, що бачаться вони не востаннє. Родіон вже в дверях з іронією запитує: "А сюрпризик що, не покажете?". Він розуміє, що Микола збрехав, брехня виявиться і тоді візьмуться за нього.

Повернувшись додому, він прикидає: "На похорон запізнився, а ось на поминки встигаю". Тут двері відчинилися, і "з'явилася фігура - вчорашньої людини з-під землі". Він знаходився серед людей, що стояли біля воріт будинку, де сталося вбивство, у той день, коли туди приходив Раскольников. Двірники не пішли до слідчого, так що довелося це зробити йому. Він просить вибачення у Раскольникова "за обмову і за злобу", розповідає, що вийшов з кабінету Порфирія Петровича слідом за ним.

Частина 5

Розділ 1

Самолюбство Лужина після пояснень з Дунечкою та її матір'ю неабияк уражене. Він, розглядаючи себе в дзеркалі, думає про те, що знайде собі нову наречену. Лужин теж запрошений на поминки разом з сусідом Лебезятниковим, якого він "зневажав і ненавидів майже з того самого дня, як у нього оселився, але в той же час ніби трохи побоювався".

Лебезятников є прихильником "прогресивних" ідей. Опинившись у Петербурзі, Петро Петрович вирішує придивитися до цієї людини, дізнатися побільше про його погляди, щоб мати певне уявлення про "молоді покоління". Лебезятников визначає своє покликання в житті як "протест" проти всіх і вся.

Заходить розмова про Соню. На думку Лебезятникова, дії Соні є протестом проти устрою суспільства, а тому вона гідна поваги. Він каже Лужину: "Ви просто її зневажаєте. Бачачи факт, який, за помилку, вважаєте гідним презирства, ви вже відмовляєте людській істоті в гуманному на нього погляді".

Лужин просить привести Соню. Заходячи до кімнати Соня бачить як Лужин рахує гроші, які лежали на столі. Вона не може відірвати погляду від грошей і соромиться того, що дивиться на них. Раптом Лужин пропонує їй влаштувати лотерею на її користь та дає їй кредитний квиток.

Лебезятніков не очікував, що Петро Петрович здатний на такий вчинок. Але Лужин задумав щось підле, а тому потирав руки від хвилювання. Про це Лебезятніков пригадав після.

Розділ 2

Катерина Іванівна витратила на поминки десять рублів. Можливо, нею керувала "гордість бідних", коли витрачають останні заощадження, "щоб тільки бути "не гірше інших" і щоб "не засудили" їх як-небудь ті ж інші".

Вдова Мармеладова нервує у зв'язку з тим, що на похоронах людей було мало, а на поминках одна біднота. Згадує у розмові Лужина і Лебезятникова. Раскольников приходить в той момент, коли всі повертаються з кладовища. Катерина Іванівна дуже радіє його появі, вона чіпляється до Амалії Іванівні, поводить з нею "до крайності недбало". Коли з'являється Соня, вона саджає її поряд з Родіоном. Та передає вибачення Петра Петровича, який має намір поговорити з нею "про справи".

Катерина Іванівна, оглядаючи гостей, висловлює своє невдоволення. Спостерігаючи за її роздратуванням, Соня передчуває, що поминки "мирно не закінчатся". З'являється Лужин і Катерина Іванівна кидається до нього.

Розділ 3

Увійшовши Лужин відмахується від Катерини Іванівни і прямує до Соні. На порозі з'являється, але не проходить далі в кімнату Лебезятніков. Петро Петрович звертається до квартирної господині з проханням взяти до відома його "подальшу розмова з Софією Іванівною", яку він тут же звинувачує в крадіжці "кредитного квитка сторубльової вартості", погрожуючи їй суворими заходами. Соня зізнається, що взяла від нього тільки подарований їй їм же десятикарбованцевий квиток.

Лужин просить, щоб послали за двірником, погрожує, що звернеться в поліцію. Катерина Іванівна вихоплює у Соні гроші і кидає їх в обличчя Лужину, а потім вивертає їй кишені. Випадає папірець, це сторубльовий кредитний квиток. Квартирна господиня кричить на Соню та виганяє з дому.

Соня присягається, що не брала, на що Лужин висловлює сподівання, що "теперішній сором" послужить уроком для дівчини та обіцяє припинити справу. Погляди Лужина і Раскольникова зустрічаються.

Раптом Лебезятніков заявляє, що Лужин сам підсунув ці гроші Соні в кишеню, називає його наклепником. Він додає, що спеціально зайшов до Мармеладових, щоб попередити Соню про те, що "їй поклали в кишеню сто рублів".

Раскольников усе розуміє і починає пояснювати, що Лужин хотів виставити Соню перед його родиною злодійкою, щоб посварити його з матір'ю і сестрою. У цьому випадку Лужин міг сподіватися на шлюб з Дунею.

Лебезятніков проганяє Лужина з кімнати, а Родіон, який бачить істерику Соні, кидається до неї.

Розділ 4

Раскольников мав намір розповісти Соні, хто вбив Єлизавету. Він повідомляє їй, що квартирна хазяйка жене їх з квартири і що Катерина Іванівна пішла "правди шукати". Каже, що оскільки на поминках його могло б і не бути і Лебезятніков опинився там випадково, то вона могла б опинитися в острозі. Раскольников силкувався щось сказати, бо відчував, що "та хвилина прийшла", але Соня раптом починає жаліти Родіона: "Як ви страждаєте!".

У відповідь Раскольников каже, що знає того, хто вбив Єлизавету, що він, його великий приятель, і не хотів вбивати. "Як би себе не пам'ятаючи, вона схопилася і, ламаючи руки, дійшла до середини кімнати; але швидко повернулася до нього, майже торкаючись до нього плечем до плеча. Раптом, точно простромлена, вона здригнулася, скрикнула і кинулася, сама не знаючи для чого, перед ним на коліна".

Соня заплакала та зізналася, що готова піти за ним на каторгу. Раскольников повідомляє, що ті гроші, які він віддав Катерині Іванівні, прислала йому мати, а награваними речами він не скористався. Він просить Соню не залишати його. Починає викладати свою теорію, яку Соня намагається зрозуміти. Він ненавидить свою конуру, зауважує, що "низькі стелі і тісні кімнати душу і розум тіснять", намагається довести, що у людей свої закони: "хто міцний і сильний розумом і духом, той над ними і володар! Хто багато посміє, той у них і прав. Хто на більше може плюнути, той у них і законодавець, а хто найбільше ладен, той і всіх правіше!".

Йому потрібно було дізнатися про самого себе: "Чи зможу я переступити або не зможу! Чи насмілюся нагнутися і взяти чи ні? Тварина я тремтяча або право маю...". Соня не розуміє, як він може мати право вбивати. Він робить висновок, що не мав права, бо він "така ж точно воша, як усі", він "себе вбив, а не стареньку".

Соня говорить, що йому потрібно "страждання прийняти і спокутувати себе ними", а тому Раскольников повинен піти на перехрестя, вклонитися, поцілувати землю, а потім поклонитися всьому світу, на всі чотири сторони і сказати: "Я вбив!" Родіон заперечує, вважає, що йому немає в чому каятися. Він має намір з ними "поборотися". Соня хоче дати йому кипарисового хрест, а сама буде носити мідний, який залишився їй від Єлизавети. "Не тепер, Соня. Краще потім", - відсмикує Раскольников простягнуту за хрестом руку. Стукають у двері.

Розділ 5

З'являється Лебезятніков і каже, що Катерина Іванівна була у начальника її покійного чоловіка, але її вигнали. Вона збирається йти на вулицю і просити подаяння. Б'є дітей. "Льоню вчить співати, хлопчика танцювати, Поліну Михайлівну теж, рве всі сукні; робить їм якісь шапочки, як акторам; сама хоче таз нести, щоб бити замість

музики".

Соня вибігає з кімнати, не дослухавши гостя. Чоловіки виходять слідом. Раскольников зауважує, що Катерина Іванівна "неодмінно збожеволіла". Порівнявшись зі своїм будинком, він згортає в підвороттє, думає, що, можливо, "в каторзі щось дійсно краще".

До Раскольникова додому приходить Дуня, яка від Разумихина дізналася про те, що його підозрюють у вбивстві. Вона в це не вірить. Родіон зауважує, що Разумихин здатний на сильні почуття. Вони прощаються, і він йде на вулицю, зустрічається з Лебезятниковим. Від нього дізнається, що Катерина Іванівна ходить по місту, "б'є в сковороду, а дітей змушує танцювати".

Раскольников йде з Лебезятниковим туди, де скупчилася купка людей, які спостерігали за "поданням", яке влаштувала Катерина Іванівна. Вона була збуджена, кричала на дітей, вчила їх танцювати, помітивши хоч мало-мальськи пристойно одягнену людину, починала пояснювати йому, до чого доведені діти. Соня просить її повернутися. Та не хоче, оскільки, за її словами, досить вони Соню понівечили.

Раскольников намагається умовити Катерину Іванівну не робити цього. Чиновник з орденом подає їй трьохрублеву зелененьку кредитку. Городовий вимагає, щоб вони забралися. Діти тікають. Катерина Іванівна біжить за ними, падає, через що у неї відкривається горлова кровотеча. Її відносять до Соні.

Збігаються люди, серед яких і Свидригайлов. Катерина Іванівна перед смертю каже, що їй не потрібен священник, так як на ній немає гріхів і вмирає. Свидригайлов береться влаштувати похорон, визначити дітей до сирітських закладів і "покласти на кожного, до повноліття, по тисячі п'ятисот рублів капіталу". Просить Раскольникова, щоб він передав Дуні, як він розпорядився з грошима, які призначалися для неї. Свидригайлов каже, що живе з Сонею через стінку і що Раскольников його дуже зацікавив.

Частина 6

Розділ 1

"Для Раскольникова настав дивний час: точно туман впав раптом перед ним і замкнув його в безвихідне і важке усамітнення. Пригадуючи цей час потім, вже довго по тому, він здогадувався, що свідомість його іноді як би тьмяніла і що так тривало, з деякими проміжками, аж до остаточної катастрофи".

Його турбує Свидригайлов, з яким протягом двох-трьох днів він зустрічався у Соні. Свидригайлов, як і обіцяв, все владнав з похоронами і з подальшим місцезнаходженням сиріт, визначивши їх "у вельми пристойні для них заклади", а також розпорядився, щоб панахиди за Катериною Іванівною служилися два рази на день. Після служби Раскольников йде. Йому хочеться, щоб скоріше все вирішилося. Він очікує чергового виклику від Порфирія Петровича. На похоронах Катерини Іванівни він не був, чому тільки радий.

З'являється Разумихин, який вимагає від Раскольникова визнання: чи правда, що він божевільний, чим пояснюється його поведінка з матір'ю і сестрою? Разумихин

повідомляє далі, що заходив до нього три рази, що мати його вчора серйозно захворіла, що приходила до нього разом із сестрою в його відсутність, але не застала, а тому вирішила, що з ним все гаразд, що він у "свій".

Раскольников говорить з Разуміхіним про Дуню. Що стосується секретів, він просить не поспішати: "Все в свій час дізнаєшся, саме тоді, коли треба буде".

Додому до Раскольникову приходить Порфирій Петрович.

Розділ 2

Порфирій Петрович каже, що вже заходив до нього "третього дня ввечері" і входив до кімнати, так як було не зачинено, а ось тепер прийшов порозумітися. Зізнається, що понадіявся на його характер, оскільки Раскольников – людина нервова, що першим напав на нього, що прочитав його статейку, яка "в безсонні ночі та в нестямі" замишлялася, і подумав, що "з цією людиною так не пройде", що був у нього з обшуком, коли той лежав у несвідомому стані, що налаштував Разумихина, щоб Раскольникова "схвилювати", що чекав його "з усіх сил", що багато думав про камінь, під яким награване заховано "де-небудь там, в городі".

Він каже: "Тисячу б рублів в ту хвилину я дав, своїх власних, щоб тільки на вас в свої очі подивитися: як ви тоді сто кроків з мешанином поруч йшли, після того як він вам "Убивця" в очі сказав, і нічого у нього, цілих сто кроків, запитати не посміли!", зізнається, що поява Миколки – "це був грім-с!", і пояснює, чому він переконаний у винності Раскольникова.

Слідчий пояснює поведінку Миколки: "з розкольників", "сектант", книг "істинних" начитався, ночами Богу молився, а тому по молодості хоче "страждання прийняти", вирішив "за інших постраждати". У даному випадку "тут справа фантастична; похмура, справа сучасна... випадок-с, коли почорніло серце людське; коли цитується фраза, що кров "освіжає"; коли все життя проповідується в комфорті. Тут книжкові мрії-с, тут теоретично роздратоване серце".

Слідчий каже Раскольникову: "Ви вбили" – і пропонує йому з'явитися з повинною, оскільки заарештувати зараз його не може, тому що "доказів поки немає". Порфирій Петрович упевнений, що у Раскольникова все ще налагодиться з часом, що йому "давно вже повітря змінити треба", що постраждати потрібно, переконує його: "Станьте сонцем, вас всі й побачать". На питання Раскольникова: "А раптом я втечу?" – Порфирій Петрович відповідає: "Без нас вам не можна обійтися".

Йдучи, він радить Раскольникову, якщо той вирішить покінчити життя самогубством, залишити "коротку, але ґрунтовну записочку" в два рядки, оскільки так "благородніше буде-с".

Розділ 3

Раскольников зустрічає Свидригайлова в шинку. "Ну, проте ж, що може бути між ними спільного? Навіть і лиходійство не могло б бути у них однаково. Ця людина дуже до того ж була неприємна, очевидно надзвичайно розпусна, неодмінно хитра і оманлива, може бути, що навіть зла. Про нього ходять такі розповіді. Правда, він клопотав за дітей Катерини Іванівни; але хто знає, для чого і що це означає? У цієї

людини вічно якісь наміри і проекти ".

Раскольников говорить, що має намір вбити Свидригайлова, якщо той "тримає свій колишній намір" щодо Дуні. Свидригайлов заявляє, що Раскольников цікавить його "як цікавий суб'єкт для спостереження". Він зізнається, що в Петербурзі виявився "на предмет жінок". Родіон поривається піти, але Свидригайлов зупиняє його згадкою про сестру.

Розділ 4

Свидригайлов починає розповідь із спогаду про боргову в'язницю. Потім розповідає про своє життя з Марфою Петрівною, яка любила скаржитися на свого чоловіка всім підряд. Посвячує Раскольникова в свої відносини з його сестрою, якій "при всій природній відразі" до Свидригайлова, стало шкода його, "шкода пропащою людини". "А коли серцю дівчини стане шкода, то, вже зрозуміло, це для неї всього небезпечніше. Тут вже неодмінно захочеться і "врятувати", і напоумити, і воскресити, і закликати до більш шляхетних цілей, і відродити до нового життя і діяльності".

Після того як Свидригайлов став домагатися Параші, Авдотья Романівна "зажадала", щоб він залишив дівчину у спокої. Він згадує випадок, як завдяки лестошів він спокусив одну цнотливу бариню. З Авдотьей Романівною у нього нічого не вийшло, хоча заради неї він готовий був навіть позбутися своєї дружини.

Раскольников не сумнівається, що у Свидригайлова підлі наміри щодо його сестри. Той повідомляє, що має намір одружитися. Рессліх розповіла йому історію однієї дівчини. Свидригайлов поспішив познайомитися з нею і з її сім'єю. Дівчина під час вчорашньої їхньої зустрічі, обхопивши Свидригайлова за шию, клялася, що буде вірною дружиною. Його не лякає різниця у віці: їй лише шістнадцять, а йому п'ятдесят. Зізнається, що спокусив ще одну дівчинку, яку зустрів випадково, і прийняв на себе турботи опікунства.

Раскольников у подиві, оскільки не розуміє, чому Свидригайлов розповідає йому "про такі пригоди". Вони виходять із шинку. Раскольников у тривозі, вирішує йти за Свидригайловим. Попрощавшись з Раскольниковим, той іде до Сінної.

Розділ 5

Раскольников вирішує зайти до Соні, щоб вибачитися за те, що не прийшов на похорон, але Свидригайлов повідомляє, що вона пішла до власниці сирітського притулку.

Свидригайлов натякає Раскольникову, що підслухав його розмову з Сонею. Той каже, що це підло. На це Свидригайлов зауважує: "Якщо ж переконані, що біля дверей не можна підслуховувати, а старушенок можна лущити чим попало, в своє задоволення, так їдьте куди-небудь скоріше в Америку! Біжіть, юначе!". Обіцяє дати грошей на дорогу. Свидригайлов заходить до себе за грошима та запрошує Родіона прокотитися. Раскольников бачив, як Свидригайлов сів у коляску, а через сто кроків розрахувався з візником і опинився на тротуарі.

Раскольников йде. На мосту він стикається з Дунею, але не помічає її. Свидригайлов робить знаки Дуні, і та підходить до нього. Потім вони йдуть до Соні,

оскільки Свидригайлов обіцяє Дуні, що покаже і розповість там щось цікаве. Соні немає вдома. Вони йдуть до Свидригайлова, де він розповідає Дуні про те, що її брат убив стару, і показує, як він підслухав його розмову з Сонею. Дуня каже, що не вірить жодному слову. Він говорить їй про теорію Раскольникова, який уявив себе генієм: "Він дуже страждав і тепер страждає від думки, що теорію вигадати він зміг, а переступити-то, не замислюючись, і не в змозі, стало бути, людина не геніальний".

Авдотья Романівна зізнається, що знайома з цією теорією, оскільки Разумихин приносив їй статтю брата. Вона хоче поговорити з Сонею і від неї все дізнатися. Свидригайлов говорить Дуні, що порятунок брата в її руках. Дівчина відкидає його, вимагає, щоб він відкрив двері і випустив її. Тоді Свидригайлов, намагаючись залякати Дуню, каже, що може тут зробити з нею все, що завгодно, і йому це зійде з рук, так як він вважається впливовою людиною. Дуня дістає револьвер, який був у неї ще з тих часів, коли Свидригайлов в селі давав їй уроки стрільби.

"Дуня підняла револьвер і, мертво-бліда, з блискучими, як вогонь, великими чорними очима, дивилася на нього, зважившись, вимірюючи і вичікуючи першого руху з його боку. Ніколи ще він не бачив її настільки прекрасною". Лише тільки Свидригайлов направляє до Дуні, вона стріляє. Куля дряпає йому голову. Потім вона тисне на спусковий гачок ще раз – осічка. Дівчина кидає револьвер. Свидригайлов обіймає Дуню, але вона знову відкидає його. Свидригайлов віддає їй ключ і велить йти, а потім бере револьвер, капелюх і виходить.

Розділ 6

Весь вечір Свидригайлов проводить в трактирах і клоаках. Повертаючись додому, потрапляє під дощ. Весь промоклий, він бере гроші і йде до Соні, у якій знаходить чотирьох дітей Капернаумова. Коли перелякані діти тікають, він говорить Соні, що зібрався виїхати, і дає їй три тисячі рублів, але зауважує, що у Раскольникова "дві дороги: або куля в лоб, або по Владимирці". Він обіцяє нікому нічого не говорити. Радить переконати Раскольникова з'явитися з повинною. На прощання він передає уклін Разумихину. Потім приходить на квартиру своєї нареченої і залишає їй "п'ятнадцять тисяч рублів сріблом в різних квитках", каже, що йому потрібно виїхати. Йде в убогу готель, де велить принести йому випивку і закуску. Йому не спиться. Він бачить у сні, що входить у високу залу, де всюди квіти. Посеред зали стоїть гробик, в якому лежить дівчинка вся в квітах. "Ця дівчинка була самогубець — утоплена". Їй тільки чотирнадцять років, але "це було вже розбите серце".

Свидригайлов підходить до вікна, потім ходить по готельному коридору, хоче розплатитися за номер і піти. Нахилившись зі свічкою, бачить заплакану п'ятирічну дівчинку в мокрій сукні. Вона розповідає, що розбила чашку, за яку її "мамаса поб'є". Свидригайлов веде дівчинку в свій номер, де, знявши з малюка мокрий одяг, вкладає її спати, хоче піти, але повертається до ліжка, щоб подивитися, як дівчинка спить. Зауважує на її щоках гарячковий рум'янець, точно рум'янець від вина. Йому здається, що чорні її "здрігаються і блимають", очі підморгують, щось нахабне з'являється в обличчі, "це розпуста", очі її "обводять його вогненним і безсоромним поглядом, вони

звуть його, сміються". Він прокидається. Пише кілька рядків у записнику, спостерігає за мухами, що кружляють над вчорашньої телятиною, потім виходить на вулицю і в присутності пожежника стріляється, сказавши тому на прощання: "Коли тебе стануть питати, так відповідай, що поїхав, мовляв, в Америку".

Розділ 7

Раскольников навідується до Пульхерії Олександрівні та Авдотії Романівні. Мати одна, вона говорить синові, що читала його статтю і може судити: "ти вельми скоро будеш одним з перших людей, якщо не найпершим в нашому науковому світі".

Раскольников запитує її, чи буде вона любити його, якщо з ним щось станеться або якщо вона дізнається про нього що-небудь жахливе. Зізнається матері у своїй синівській любові, прощається з нею. "Вона вже давно розуміла, що з сином щось жахливе відбувається, а тепер приспіла якась страшна для нього хвилина".

Повернувшись до себе, Раскольников застає в кімнаті Дуню, розповідає їй, що був у матері, що вони разом плакали, що він хотів втопитися, але потім вирішив, що вважає себе сильною людиною, а тому він "і сорому тепер не злякається". Дуня каже, що він, йдучи на страждання, змиває з себе половину свого злочину. Раскольников вибухає: вбивство бридкою баби, на його думку, не є злочином. Сестра нагадує: "Але ж ти кров пролив!".

Він просить її завжди бути поруч з матір'ю, каже, що Разумихин їм допоможе. Родіон дістає портретик дочки хазяйки, на якій хотів одружитися, і передає його Дунечці, додаючи, що "вона" знає всі його таємниці. Йому потрібні зміни.

Вони виходять, ще раз, озирнувшись, дивляться один на одного. Круто звернувши за ріг, Раскольников йде, переймаючись роздумами.

Розділ 8

Увечері Раскольников приходить до Соні, яка весь день чекала його в страшному хвилюванні. Лише незадовго до приходу Раскольникова від неї пішла Дуня; дівчата довго і багато про що говорили, турбуючись, як би Родіон не зважився на самогубство. Він просить у Соні хрест. "Він був як би сам не свій. Він навіть і на місці не міг встояти однієї хвилини, ні на одному предметі не міг зосередити уваги; думки його перескакували одна через іншу, він заговорює; руки його злегка тремтіли".

Соня віддає йому кипарисовий, "простонародний", хрест. Раскольников зупиняє її, він не хоче, щоб вона йшла з ним. Йде по набережній, намагається зосередитись. На Сінній потрапляє в натовп народу, згадує слова Соні, плаче, падає на землю. Зауважує Соню, яка спостерігає за ним, сховавшись за дерев'яним бараком. Йде в контору, де дізнається, що Свидригайлов застрелився.

Виходить на вулицю, бачить Соню. Знову прямує в контору і зізнається, що вбив стару лихварки. "Ілля Петрович розкрив рот. З усіх боків збіглися".

Епілог

Розділ 1

Сибір. Острог, у якому вже дев'ять місяців перебуває каторжник другого розряду Раскольников.

Зо дня злочину минуло півтора року. Злочинець не перешкоджав слідству, сам все добровільно розповів. Слідчі і судді дивувалися тому, що грошима він не скористався, що не знав, скільки грошей було в гаманці. "Зважився ж він на вбивство внаслідок свого легковажного і легкодухого характеру, роздратованого понад те нестатками і невдачами".

Разумихин всіляко намагався допомогти йому, розповів на суді, як Раскольников з останніх засобів допомагав бідному студенту, як врятував на пожежі двох маленьких дітей.

Родіон отримав вісім років.

У його матері стався психічний розлад, вона придумала цілу історію про раптовий від'їзди сина і ні про що нікого не питала, потім померла. Але Дунечка і Разумихин не говорять про це Раскольникову, пишуть йому листи від її імені.

Дунечка вийшла заміж за Разумихина. Серед запрошених на весіллі були Зосімов і Порфирій Петрович.

Соня поїхала за Раскольниковим у Сибір, де бачиться з ним біля воріт острогу по святах. Вона повідомляє Дуні та Разумихину, що він "заглиблений у самого себе", "ясно розуміє своє становище", ходить на роботи, до їжі байдужий, що спить на нарах, підстилаючи під себе повсть, що байдужий до своєї долі, що під час її відвідувань він грубий з нею, але тепер звик до того, що вона приходить. Сама вона займається шиттям.

Розділ 2

Раскольников "був хворий вже давно; але не жахи каторжного життя, не роботи, не їжа, не голена голова, не клаптеве плаття зламали його... Він захворів від ураженої гордості".

Раскольников не розкався у своєму злочині. "Жити, щоб існувати? Але він тисячу разів і перш готовий був віддати своє існування за ідею, за надію, навіть за фантазію. Одного існування завжди було мало йому; він завжди хотів більшого". Він звинувачував себе в тому, що зізнався. Запитував себе, чому не вчинив так само, як Свидригайлов. "Він з мукою ставив собі це питання і не міг зрозуміти, що вже й тоді, коли стояв над річкою, може бути, передчував в собі і в переконаннях своїх глибоку брехню. Він не розумів, що це передчуття могло бути передвісником майбутнього перелому в житті його, майбутнього воскресіння його, майбутнього нового погляду на життя".

Він жив у острозі, не дивлячись нікому в очі, так як дивитися було "гидотно і нестерпно". У острозі його не любили, навіть ненавиділи.

Одного разу каторжани напали на нього з криками "Безбожник! Убити тебе треба!", конвойний насилу втихомирив їх. Він не розумів, чому Соню тут люблять, називають "матінкою Софією Семенівною".

У маренні Раскольникову здавалося, що світ загине через хворобу, але залишаться "деякі обрані", що ніби існують духи, які, вселяючись у людей, змушують їх відчувати себе розумними і непохитними у правді. Заражені люди вбивають один одного. Залишається лише кілька людей, які повинні почати новий рід і нове життя, але їх ніхто

не бачить і не чує.

Коли Раскольников одужує, йому повідомляють, що захворіла Соня. Він отримує від неї записку, де вона пише, що застуда у неї легка і дуже скоро вона прийде побачитися з ним. Вранці він відправляється на "роботи", бачить берег річки, де "була свобода".

З'являється Соня. Біля її ніг Раскольников плаче. Він розуміє, що любить її. Ще сім років каторги попереду, але він відчуває, що воскрес. Каторжники тепер теж ставляться до нього інакше. Він тримає під подушкою Євангеліє, так як усвідомлює, що "замість діалектики наступило життя".

Висновки:

за жанром "Злочин і кара" є філософським і психологічним романом, автором якого є Федір Михайлович Достоевський;

темою твору є показ нелюдських умов існування бідняків, їх безнадійності й озлобленості;

автор висвітлює проблему сучасного суспільства, у якому бідняки живуть у безпросвітній нужді;

до головних проблем можна також віднести проблему добра і зла, моральності та гуманізму;

головними героями є Родіон Раскольников, його сестра Дуня, стара лихварка, її сестра Єлизавета, Разумихин, Сонечка Мармеладова, Лужин, Лебезятников, Свидригайлов, Порфирій Петрович (слідчий).